Lausunto ja lisälausunto

**Syyttäjälaitos** 8.9.2020/10.9.2020 Dnro 091/61/20

Eduskunta
Lakivaliokunta

Hallituksen esitys 102/2020 vp

Hallituksen esityksessä on kysymys jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroisesta tunnustamisesta annetun EU-asetusta täydentävästä kansallisesta lainsäädännöstä.

Toistamatta oikeusministeriön esityksessä kerrottua, Syyttäjälaitos haluaa kiinnittää huomiota seuraavaan:

## Toimivaltaiset viranomaiset

Hallituksen esityksen 5 §:n mukaan jäädyttämismääräyksen antava viranomainen olisi syyttäjä tai tuomioistuin. Ratkaisu on oikea. Syyttäjä ja tuomioistuin ovat olleet toimivaltaisia antamaan jäädyttämispäätöksen vuodesta 2005 lähtien. Syytä muuttaa toimivaa järjestelmää ei ole, ottaen erityisesti huomioon joidenkin jäädyttämisasioiden oikeudelliset ongelmat ja että Euroopan unionissa oikeudellinen yhteistyö tapahtuu oikeusviranomaisten välillä. EU-määritelmän mukaisesti oikeusviranomaisia ovat Suomessa syyttäjät ja tuomioistuimet.

Asetus sallisi myös muun viranomaisen kuin syyttäjän tai tuomioistuimen toimia määräyksen antavana viranomaisena, mutta tällöin edellytyksenä määräyksen lähettämiselle olisi syyttäjän tai tuomioistuimen vahvistaminen. Tällainen menettely on valittu tutkintamääräyslaissa. Tutkintamääräys on kuitenkin luonteeltaan ja vaikutuksiltaan erilainen instrumentti ja siinä valittu toimivaltajako on perusteltu johtuen siinä pyydettyjen toimenpiteiden kuulumisesta erityisesti esitutkintaviranomaisten asiantuntemuksen piiriin. Jäädyttämismääräyksen osalta näin ei ole. Tutkinnanjohtajan toiminta jäädyttämismääräyksen antavana viranomaisena ei toisi asiaan lisäarvoa, vaan pikemminkin hidastaisi prosessia. Perusteltua ei ole kahden viranomaisen käsitellä asiaa, joka hoituu tarkoituksenmukaisemmin viimekätisen ratkaisijan yksinomaisin toimin.

Syyttäjälaitos | Lintulahdenkuja 4 | Puhelin 029 56 20800 | syyttajalaitos.fi
Valtakunnansyyttäjän toimisto | 00530 Helsinki | Faksi 029 56 20888 | valtakunnansyyttaja.syyttaja@oikeus.fi

Syyttäjälaitos katsoo toimivaksi myös hallituksen esityksessä valitun aiemman lainsäädännön mukaisen ratkaisun, jossa syyttäjä toimii jäädyttämisasioissa täytäntöönpanosta päättävänä viranomaisena. Syyttäjälaitos pitää kuitenkin epätarkoituksenmukaisena syyttäjän erilaista toimivaltaa ja menettelyä täytäntöönpanotoimissa riippuen siitä, onko toisen jäsenvaltio lähettänyt menettämisseuraamusmääräyksen mukana jäädyttämismääräyksen, jolloin menettely olisi 6 §:n mukainen, vai toimiiko syyttäjä oma-aloitteisesti oikeusrekisterikeskukselta saamansa tiedon jälkeen, jolloin menettely olisi 17 ja 18 §:n mukainen.

Jäädyttäminen lainvoimaisen tuomion jälkeen

Syyttäjälaitoksen näkemyksen mukaan hallituksen esitys on puutteellinen artikla 18 soveltamisen osalta ja lakiesitystä tulisi tältä osin täydentää.

Artikla 18 koskee menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten tunnustamista ja täytäntöönpanoa. Artiklan 5-kohdassa käsitellään tilannetta, jossa menetetyksi tuomittua omaisuutta ei ole aiemmin määrätty jäädytettäväksi. Tällaisessa tilanteessa voidaan 5-kohdan mukaan toimia niin, että konfiskaatiopäätöksen antanut viranomainen toimittaa konfiskaatiomääräyksen mukana myös jäädyttämismääräyksen. Mikäli konfiskaatiomääräyksen antava viranomainen ei näin toimi, voi määräyksen vastaanottaneen valtion viranomainen päättää jäädyttää kyseisen omaisuuden omasta aloitteestaan.

Hallituksen esityksessä on huolehdittu siitä, että Suomeen täytäntöönpantavaksi tuleva menettämisseuraamuksen kohde voidaan oma-aloitteisesti tai toisen jäsenvaltion toimittaman jäädyttämismääräyksen perusteella jäädyttää menettämisseuraamuksen täytäntöönpanon turvaamiseksi.

Sen sijaan päinvastaisessa tilanteessa rikosasiaa Suomessa hoitanut syyttäjä, tai muukaan viranomainen, ei ole toimivaltainen antamaan ja toimittamaan jäädyttämispäätöstä toiseen jäsenvaltioon lainvoimaisen tuomion jälkeen yhdessä oikeusrekisterikeskuksen toimittaman menettämisseuraamuspäätöksen kanssa. Jäädyttäminen tällaisessa tilanteessa riippuu siten toisen jäsenvaltion viranomaisen kiinnostuksesta tai ymmärryksestä.

Rikosvastuun toteuttamisen kannalta ei voida pitää hyväksyttävänä, että suomalaiset oikeusviranomaiset eivät Suomessa käsitellyssä rikosasiassa voi lähettää jäädyttämismääräystä toiseen jäsenvaltioon, mutta Suomessa

pannaan täytäntöön toisten jäsenvaltioiden vastaavia määräyksiä. On tarpeetonta kieltäytyä vastaanottamasta asetuksen perusteella tarjolla olevaa oikeusapua. Näin toimimalla heikennetään myös asianomistajan mahdollisuutta saada kärsimänsä vahinko korvattua.

**Lisälausunto kuulemisen jälkeen**:

Jäädytetyn omaisuuden palauttaminen uhrille (art 29)

Artiklassa 29 säädetään jäädytetyn omaisuuden palauttamisesta uhrille. Palauttaminen voi tapahtua jo rikosasian vielä ollessa vireillä, jos artiklan edellytykset täyttyvät. Jäsenvaltion täytyy tehdä tällöin päätös, riippumatta siitä, onko se jäädyttämispäätöksen antava vai täytäntöönpaneva jäsenvaltio.

Täytäntöönpanovaltiossa on päätettävä toimittaa jäädytetty omaisuus päätöksen antaneeseen jäsenvaltioon. Jäädyttämispäätöksen antavassa jäsenvaltiossa on tehtävä päätös pyytää toista valtiota toimittamaan siellä jäädytetty omaisuus asianomistajalle. Pelkästään päätös kumota pakkokeino ei kummassakaan tapauksessa pidä sisällään tätä uutta ulottuvuutta.

Rikoshyötyyn kajoavat pakkokeinot ja muut toimenpiteet ovat sellaisia, joissa virkamiehen ei voida olettaa toimivan ilman nimenomaista laissa säädettyä toimivaltaa.

Olisi tarkoituksenmukaista, että lakitekstiin sisällytettäisiin säännös siitä, millä viranomaisella on toimivalta näiden päätösten tekemiseen, ottaen huomioon, ettei tämänkaltaisten päätösten tekemisestä muualla kansallisessa laissa ymmärtääksemme säädetä. Hallituksen esityksen perusteluissa todettua ”*palauttamista koskevan päätöksen tekisi se toimivaltainen viranomainen, joka on tehnyt jäädyttämispäätöksen*” ei voida pitää riittävänä. Esityksemme olisi, että Suomen ollessa määräyksen antava valtio, oikeusviranomainen, joka on määräyksen antanut (syyttäjä/tuomioistuin), tekisi myös päätöksen pyytää jäädytetty omaisuus palautettavaksi asianomistajalle. Suomen ollessa täytäntöönpanosta vastaava jäsenvaltio, päätöksen palauttaa omaisuus määräyksen antaneeseen jäsenvaltioon tekisi täytäntöönpanosta päättänyt syyttäjä. Päätös tehtäisiin samassa yhteydessä pakkokeinon kumoamisen kanssa.

Oma-aloitteinen jäädyttäminen

Oikeusrekisterikeskuksen edustaja kertoi kuulemisessa 9.9.2020, ettei käytännössä olisi tarvetta lainkaan oma-aloitteiseen jäädyttämiseen siinä

vaiheessa, kun konfiskaatiomääräys saapuu Suomeen täytäntöönpantavaksi. Mikäli näin on, oma-aloitteista jäädyttämistä koskevat pykälät tulisi poistaa laista tai ainakin muokata niin, että oikeusrekisterikeskus toimittaisi tiedon konfiskaatiomääräyksestä syyttäjälle vain, jos erillinen jäädyttäminen kyseisessä tapauksessa olisi tarpeen konfiskoitavan omaisuuden turvaamiseksi. Syyttäjän toimivallasta on lausuttu jo aiemmin. Tuomioistuinten toimivallan osalta hallituksen esityksessä on lähdetty siitä, että syyttäjä veisi asian siihen tuomioistuimeen, jonka alueella jäädytettävä omaisuus sijaitsee. Kun muut jäädyttämismääräyksen täytäntöönpanoon liittyvät tuomioistuintehtävät hoidetaan Helsingin käräjäoikeudessa, ei tätä voida pitää onnistuneena ratkaisuna.

Asetus ei edellytä yksittäisen jäsenvaltion saattavan lainsäädäntöönsä omaisuuden oma-aloitteista jäädyttämistä. Sen sijaan, kuten on jo todettu, asetus edellyttää jäsenvaltion voivan jäädyttää omaisuutta konfiskaatiomääräyksen yhteydessä toimitetun jäädyttämismääräyksen perusteella. Muissa jäsenvaltioissa on näin ollen velvollisuus jäädyttää omaisuutta Suomen lähettämän konfiskaatiomääräyksen yhteydessä vain, jos Suomi lähettää sinne erillisen jäädyttämismääräyksen. Tämä mahdollisuus Suomen viranomaisilta nyt puuttuu, mikäli lakiteksti näiltä osin olisi hallituksen esityksen mukainen.

Valtakunnansyyttäjä Raija Toiviainen

Valtionsyyttäjä Tuuli Eerolainen